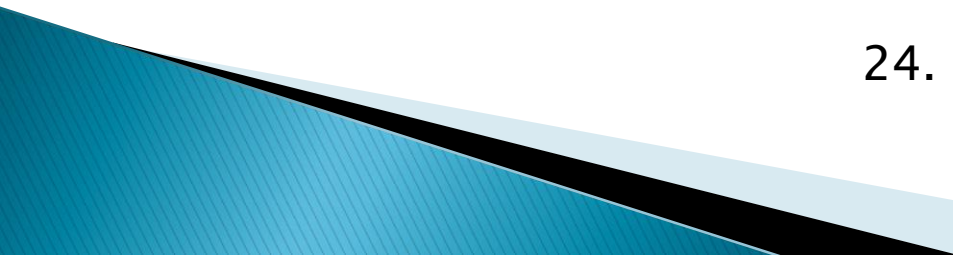

ADOLESCENCIJA I SOCIJALIZACIJA

24. oktobar 2017. godine

Adolescencija

- Razvojni period **prelaza** iz detinjstva u zrelost
- Levin: adolescent – "osoba na margini"
 - Stalno balansiranje između detinjstva i zrelosti
- Uobičajena je negativna definicija
 - Nije dete, nije odrasla osoba
- Nedostatak eksplicitnih pokazatelja kraja detinjstva i početka odraslog doba
 - Obred inicijacije u pojedinim kulturama
- Dva moguća pokazatelja trajanja adolescencije
 - Biološki uzrast kao pokazatelj početka
 - razvoj sekundarnih polnih karakteristika
 - Socijalni uzrast kao pokazatelj kraja
 - Preuzimanje neke uloge (npr. odlazak u vojsku)
 - Formalni uzrast (npr. punoletstvo)

Adolescencija

- Periodi adolescencije
 - Rana adolescencija
 - 12 – 15 godina
 - Srednja adolescencija
 - 15 – 17 godina
 - Pozna adolescencija
 - 17 i više godina
- Razvojni zadaci:
 - zreliji odnosi sa vršnjacima oba pola
 - prihvatanje polnih uloga
 - nezavisnost od primarne porodice
 - priprema za brak i karijeru
 - razvoj socijalne odgovornosti

Promene fizičkog izgleda

- Promene u telesnom funkcionisanju i izgledu
 - Hormonske promene
 - Pojava sekundarnih polnih karakteristika
 - Razvoj skeleta, nagli porast telesne visine i težine
- Izuzetan značaj "telesnog JA"
 - Problem uklapanja novonastalih promena u postojeću sliku o sebi
 - Naročito ako se ne uklapaju sa društveno poželjnim
- Psihološki efekti neuvremenjenih fizičkih promena na dečake i devojčice
 - Dečaci koji "kasne"
 - Devojčice koje "porane"

Promene u kognitivnom funkcionisanju

- **Kvalitativni skok u intelektualnom funkcionisanju – prelazak sa konkretnih na formalne operacije**
 - **Sposobnost apstraktnog mišljenja**
 - Hipotetičko deduktivno mišljenje, misaoni eksperimenti, teorije o uzrocima pojava
 - **Veća fleksibilnost u mišljenju**
 - Razumevanje da problem može da ima više od jednog rešenja, zauzimanje relativističkog gledišta
 - **Pojava "budućnosti" u mišljenju**
 - Zaokupljenost planiranjem i predviđanjem
 - **Pojava "mogućeg" u mišljenju**
 - Napuštanje isključive vezanosti za iskustvo u zaključivanju, mišljenje u terminima mogućeg uz naknadnu proveru u iskustvu

Socijalna kognicija

- Način na koji razmišljamo o drugima i sebi
 - Sposobnost razumevanja međuljudskih odnosa i problema koji se tu javljaju
 - Sposobnost procene i predviđanja načina na koji će se druga osoba ponašati u datoj situaciji i kako će se osećati
- Neophodna sposobnost decentracije
- Šancova: ključni aspekti socijalne kognicije
 - **Šta druga osoba vidi?**
 - Druga tačka gledišta
 - **Šta druga osoba oseća?**
 - Empatija
 - **Šta druga osoba misli?**
 - Zaključivanje o misaonim procesima drugih
 - **Šta druga osoba namerava?**
 - Zaključivanje o motivaciji
 - **Kako druga osoba izgleda?**
 - Socijalna percepcija fizičkih i osobina ličnosti

Socijalna kognicija

- Selman razmatra razvoj socijalne kognicije kroz četiri oblasti:
 - svest o sebi, prijateljstvo i konflikti, vršnjački odnosi i odnosi roditelj – dete.
- Faze u razvoju socijalne kognicije
 - **Faza 0: Egocentrizam 3 – 6 godina**
 - Centriranost na sopstvenu tačku gledišta
 - Konflikt = situacija u kojoj jedna strana ne dobija ono što želi zbog ponašanja druge strane
 - Strategije rešavanja – povlačenje ili nasilno dobijanje
 - **Faza 1: Decentracija 5– 9 godina**
 - Početak razumevanja tuđe tačke gledišta
 - Početak razumevanja uloge psiholoških faktora u konfliktu
 - Rešavanje konflikta uz pomoć odraslih/pretnje odraslima

Socijalna kognicija

- **Faza 2: Reciprocitet 7 – 12 godina**
 - Mogućnost stavljanja na tačku gledišta druge osobe
 - Svest o sebi – razlikovanje privatnog i javnog Ja, sakrivanje privatnog Ja u cilju zaštite
 - Konflikti i prijateljstva – svest da obe strane doprinose konfliktu, i dalje najveći značaj sopstveni interes; primena manipulacije u rešavanju (“prošli put sam ja tebe pustio...”)
- **Faza 3: Uzajamnost 10 – 15 godina**
 - Pogled iz “trećeg ugla”, razdvajanje sopstvenog gledišta od gledišta prosečnog pripadnika grupe
 - Svest o sebi – jasnije sagledava sebe
 - Konflikti i prijateljstva – vrednovanje prijateljstva, konflikti neminovnost; rešavanje uz produbljivanje odnosa i dogovor
 - Vršnjački odnosi – lojalnost grupi, solidarnost
 - Odnos roditelj – dete – očekuju nešto drugo osim kazne (kazna je za decu)

Socijalna kognicija

- **Faza 4: Produbljena društvena perspektiva 15 i više godina**
 - Viši nivoi kognicije – koordinacija društvene i perspektive pojedinca – razumevanje da stav zavisi od usvojenog sistema vrednosti
 - Svest o sebi – naglasak na unutrašnjem, nesvesnom svetu koji upravlja ponašanjem
 - Prijateljstvo i konflikti – vraćanje značaja individualnosti, sukob potrebe za autonomijom i potrebe za bliskošću
 - Vršnjački odnosi – odricanje od svojih potreba kao sredstvo za očuvanje grupe
 - Odnos roditelj – dete – opažanje kazne kao sredstva kontrole

Egocentrizam u adolescenciji

- Sposobnost uzimanja u obzir mišljenja drugih osnova za novu vrstu egocentrizma
- Dva vida ispoljavanja adolescentskog egocentrizma:
 - Nemogućnost da se napravi razlika između onoga što drugi misle od sopstvenih preokupacija
 - Preokupacija sobom, utiskom koji se ostavlja na druge, zaključivanje da se i drugi bave njima
 - Drugi su publika...
 - Uverenje o sopstvenoj neuništivosti i svemoćnosti
 - Lični mit – “niko nije doživeo ovo što sam ja...”
 - Rizično ponašanje usled precenjivanja dobiti (uz svest o riziku)

Promena slike o sebi

- Sve veći upliv socijalnih odnosa i ličnih stavova u opis sebe
- Integracija različitih vidova slike o sebi u jednu, koherentnu
 - **Integracija javnog i privatnog JA**
 - Onoga što su samo oni i onoga što prezentuju drugima
 - **Integracija sadašnjeg i budućeg JA**
 - Značaj razmišljanja o budućnosti i ulogama koje ih čekaju
 - **Integracija idealnog i realnog JA**
 - Razlika normalna (ne prevelika)
 - **Integracija rodnog identiteta**
 - Usvajanje uloga koje kultura pred njih stavlja

Razvoj slike o sebi

- Harterova: tri faze u razvoju koherentne slike o sebi
 - u ranoj adolescenciji uviđaju se kontradiktornosti, ali im se ne pridaje značaj
 - u srednjoj adolescenciji opažaju se konflikti uloga, bez sposobnosti integracije, pa je stres povišen
 - u poznoj adolescenciji stvara se koherentna slika o sebi; suprotnosti se opažaju, ali se doživljavaju kao normalne i poželjne

Identitet u adolescenciji

- Erikson: ključna razvojna kriza u adolescenciji ima za cilj postizanje osećanja unutrašnjeg identiteta
- Unutrašnji identitet
 - Osećaj kontinuiteta između onoga što smo bili i što ćemo biti, između onoga kako sebe vidimo i kako nas drugi vide
- Prevazilaženje starih i integrisanje novih uloga
 - Eksperimentisanje sa različitim ulogama
- Kontinuum između konfuzije identiteta i postignutog identiteta

Razvoj unutrašnjeg identiteta

- Marsija: četiri statusa identiteta (stilovi koje je adolescent usvojio u potrazi za identitetom).
 - **Dosegnut identitet**
 - Izlazak iz krize sa jasno definisanim ulogama, opredeljenjima, ciljevima
 - **Difuzni identitet**
 - Nedostatak želje i borbe da se opredele, svest o različitim opcijama koje su podjednako primamljive
 - **Moratorijum**
 - Mešanje različitih vrednosti, ali uz želju za opredeljenjem – aktivno poređenje
 - **Isključivi status**
 - Opredeljenost bez krize identiteta
 - Rigidnost

Emocionalni razvoj u adolescenciji – značajni drugi

- Odnos sa roditeljima
 - Značaj preispitivanja roditeljskog sistema vrednosti u cilju postizanja autonomije
 - Značaj toplog odnosa, roditeljskog prihvatanja i podrške za postizanje autonomije
- Odnos sa vršnjacima
 - Prostor za usložnjavanje uloga, isprobavanje novih stavova
 - Od vezanosti za gomilu, do izbora prijatelja
- Potreba za intimnošću

Da li je adolescencija kontinuitet ili diskontinuitet?

- Benediktova: adolescencija je kulturni, a mnogo manje biološki fenomen
- Fasik: adolescencija ne postoji u preindustrijskim društvima
- Šlehel i Beri: ipak, postoji "nešto" u svim društvima
- Valsiner: "odrasli" pogled na adolescenciju
 - Novi trend – posmatranje adolescencije iz perspektive adolescenata
 - Period traženja smisla, postizanja autonomije

Socijalizacija

- Proces kojim dete od biološkog postaje socijalno biće
- Socijalizacija, u najširem smislu
 - razvoj biološke jedinice u ličnost,
 - formiranje osobina i ponašanja važnih za
 - život u društvu
 - funkcionisanje i razvoj društva.
- Dva aspekta socijalizacije
 - Razvoj i promena pojedinca
 - Psihologija – socijalna, razvojna, psihologija ličnosti
 - Razvoj i promena društva i kulture
 - Sociologija, antropologija

Socijalizacija

■ Inšli i Inšli:

- Proces sticanja osetljivosti na socijalnu stimulaciju (pritiske, obaveze, norme)
- Proces učenja da se bude rukovođen takvim podsticajima
- Proces učenja da se ponaša kao ostali članovi grupe

■ Sikord i Bekmen:

- Proces tokom koga se, kroz odnose sa drugima, ponašanje osobe usaglašava sa očekivanjima članova grupe
- Traje čitavog života – javlja se svakog puta kada se preuzme nova uloga (npr. Brak, rođenje deteta)

Učenje i socijalizacija

- Učenje – osnovni mehanizam socijalizacije
 - Namerno učenje
 - Nenamerno učenje
- Svi ili gotovo svi oblici učenja učestvuju u socijalizaciji:
 - klasično uslovljavanje: higijenske navike, kontrola agresivnog ponašanja,...
 - instrumentalno učenje: osobine ličnosti i trajnija ponašanja; bitni efekti nagrade i kazne
 - učenje po modelu...
 - učenje uviđanjem...